

Keeleseadustest Eestis

Ilmar Tomusk

Keeleinspektsiooni peadirektor

Eesti on aastasadade vältel olnud mitmete keelte mõjusfääris. Kuni XVIII sajandini kasutati asjaajamisel taani, saksa ja rootsi keelt, Vene tsaaririigi koosseisus (1721–1918) domineeris baltisakslaste kõrge positsiooni tõttu nii asjaajamises, hariduses kui ka kultuuris saksa keel. Alates 1880. aastaist sai valitsemiskeeleks vene keel, kultuurivallas säilis saksa keele positsioon, kuid samal ajal hakati hariduses ja kultuuris kasutama ka eesti keelt.

Eesti Vabariik kuulutati välja 1918. aasta veebruaris. Esimest korda räägiti eesti keelest kui riigikeelest 4. juunil 1919. aastal vastu võetud eelkonstitutsioonilises aktis „Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord“. Lisaks eesti keelele riigikeele staatuse sätestamisele anti selle dokumendiga vähemusrahvustele tagatised oma keele kasutamisel. 1920. aastal võeti vastu Eesti Vabariigi põhiseadus, mis sätestas eesti keele kui riigikeele staatuse ning määras kindlaks vähemuskeelte kasutamise tingimused ja korra.

Ühe suhteliselt väikese kõnelejaskonnaga keele jaoks on vähemuskeelest riigikeeleks saamine tohutu hüpe ning noore Eesti Vabariigi ülesandeks sai eesti keele arendamine selliselt, et see suudaks täita nii arenenud kirjakeele kui ka riigi ametliku asjaajamis-keele funktsioone. Kui seni oli valitsemises, asjaajamises, hariduses, teaduses ja avalikus teabes kasutatud võõrkeeli, siis nüüd tuli välja töötada nende ja paljude teiste eluvaldkondade eestikeelne terminoloogia, et eesti keel võiks täita kõiki riigikeele ülesandeid.

Eesti Vabariigi esimene keeleseadus võeti vastu 1934. aasta novembris ning see jõustus 1. jaanuaril 1935. Seadus sätestas, et riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste asjaajamis-keel on eesti keel, ametlik välissuhtlus võis toimuda ka võõrkeeles. Eesti keele kõrval sätestati seaduses ka vähemusrahvuse keele kasutamise õigus. Saksa, vene ja rootsi rahvusest (suuremad vähemusrahvused toonases Eesti Vabariigis) kodanikel lubati pöörduda riigiasutuste poole kirjalikult oma keeles, kuid vastused tuli neile anda eesti keeles. Vähemuskeelse enamusega piirkondades võis asjaajamises kasutada ka vähemusrahvuse keelt, kuid teiste asutustega tuli suhelda eesti keeles ning kõik ametnikud pidid oskama eesti keelt.

1935. aasta 4. jaanuari Uudisleht teatas esilehel (kirjaviis muutmata): *Eesti keel õigustatud seisukohale ka eraelus! Igasugused avalikkusele tehtavad väljendised, nagu kirjade aadressid, kuulutused, plakatid, sildid, reklaamid jne. olgu eestikeelsed ja wigadeta. Kinodes filmi tekstiline osa ekraanil ainult eesti keeles.*

Löövale pealkirjale järgneb pikem selgitav tekst: *Läinud aasta nowembrikuul pandi maksma keeleseadus, milline eesti keele, kui riigi- ja enamusrahwa keele tõstis temale kuuluvale aukohale. Keeleseadus korraldas eesti keele tarvitamist riiklikes ja omavalitsus-asutustes ning andis eesti keele tarvitamise korda majandusliku, seltskondliku ja rahvusvahelise läbikäimise, samuti ka ühenduse pidamise ja liiklemise aladel.*

Seda õigust teostades andis siseminister 3. jaanuaril keelemääruse, mis annab eesti keelele ta õigustatud esikoha ka igapäevases suhtlemises. Uus määrus hakkab maksma 1. aprillist 1935.

Luuletaja, dramaturg ja kirjanduskriitik, toona lühikest aega valitsuse informatsiooni ja propaganda talituse nõunikuna tegutsenud Henrik Visnapuu kirjutas oma 1935. aastal avaldatud artiklis „Vaimse eneseteostuse poole“ keeleseadusest ja keelemäärusest järgmist:

1. jaanuarist 1935.a. maksma pandud keeleseadusega on Eesti Vabariigis avalikus elus ja läbikäimises eesti keel ka tegelikult asetatud temale kuuluvale esikohale. Keeleseadus ja selle teostamiseks antud keelemäärus haaravad sügavalt ühiskondliku, kaubandusliku ja äriellu. Igasugused avalikud ettekanded, reklaamid ja kuulutused kui ka igasugused äri- ja ametisildid peavad olema eestikeelsed. Eesti keele maksmapanemisega ühiskondlikus elus ja selle avaldustes ei taheta aga kuidagi takistada vähemusrahvaste omakultuuri. Neil on oma emakeelsed koolid ja neile kindlustatud kultuuromaavalitsuste tõttu saavad säilitada oma rahvusliku omapära. Kuid Eesti Vabariigi kodanikena tuleb neil tarvitada ametlikus ja ühiskondlikus suhtlemises eeskätt eesti keelt.

Keelemäärusega tahetakse kõrvaldada senist hooletust oma emakeele – eesti keele – vastu. Ärisilte, kuulutusi, reklaame jne. valmistades, valvati peamiselt selle järele, et oleksid õiged vastavad võõrkeelsed pealkirjad, eesti keele õigekeelsus jäi hoopis tagaplaanile. Nüüd keelemäärus kategooriliselt nõuab õigekeelsust eesti keelele. Austame ise oma keelt ja endid, siis teevad seda ka teised!

1940. aastal võeti Eesti Nõukogude Liidu koosseisu ning sellest ajast kuni Eesti taasiseseisvumiseni – välja arvatud Saksa okupatsiooni aastad (1941–1944) – oli eesti keele kõrval valitsemiskeeleks vene keel. Vene keel valitses paljudes majandusharudes, eriti nende organisatsioonide töökorralduses, mis olid allutatud üleliidulisele juhtimisele, nt lennundus, merendus, energiamajandus, masina- ja aparaadiehitus jm. Vene keele osa oli suur mitmes muuski ühiskonnaelu valdkonnas, nagu riigivalitsemine, välispoliitika, diplomaatia, sõjandus, teadus ja tehnika ning põllumajandus.

Vene keele positsiooni kindlustamiseks võeti Nõukogude Liidus ka ulatuslikke demograafilisi meetmeid. Kui 1934. aastal elas Eestis 87 000 mitte-eestlast (8,34% kogu rahvastikust), siis 1959. aastaks oli see arv tõusnud 304 000 (25,41%) ja 1989. aastaks koguni 602 000 (38,47%). See oli organiseeritud sisserände tagajärg, sest Kirde-Eestisse rajatud suurtööstuse tarbeks asustati sinna suurel hulgal inimesi peamiselt Venemaalt, aga ka Ukrainast, Valgevenest, Kesk-Aasiast ja Taga-Kaukaasiast. Nende ühiseks suhtluskeeleks sai vene keel. Arvukalt sisserändajaid asus elama ka teistes piirkondadesse, kõige enam aga Tallinna ja selle lähiümbrusesse (Maardu, Paldiski).

Eestisse asunud muukeelsetel Nõukogude kodanikel puudus vajadus eesti keelt õppida, sest igal pool oli võimalik asju ajada vene keeles ning eestikeelse koolisüsteemi kõrvale tekkis sellest täiesti eraldi seisev vene õppekeele koolide võrgustik. Selle tulemusel tuli eestlastel paljudes Eesti piirkondades ametnike, arstide ja teenindustöötajatega suhelda vene keeles, sest sisserännanutel puudus eesti keele oskus täielikult.

Nõukoguliku rahvuspoliitika kaugem eesmärk oli rahvuslike eripärade kaotamise abil nn ühtse nõukogude rahva loomine. Vene keelest pidi saama kõigepealt Nõukogude Liidu rahvaste teine emakeel ning seejärel ainus emakeel.

XX sajandi kaheksakümnendate aastate teises pooles algas toonases Eesti NSV-s rahvuslik ärkamine. Keskkel kohal võitluses iseseisvuse taastamise eest oli eesti keel, keeleseaduse väljatöötamisest sai üldrahvalik ning eestlasi iseseisvuse idee ümber koondav ettevõtmine.

1988. aasta 10. novembri Maaleht avaldas intervjuu ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi juurde moodustatud eesti keele staatuse töögrupi juhi Enn Põldroosiga, kes koos keeleprofessor Mati Hindiga oli üks aktiivsemaid keeleseaduse väljatöötamise eestvedajaid. Ajakirjanik Agnes Jürgensi küsimusele, miks keeleseadust on Eestimaale vaja, vastas kunstnik ja poliitik Enn Põldroos nii:

Keeleseadust on vaja igale maale. Sest iga rahvus püsib seni, kuni püsib tema keel. Kui kaob keel, siis kaob ka seda keelt kõnelev rahvus. Ajalugu on seda korduvalt näidanud. Kas või näiteks Valgevenes või Ukrainas, kus emakeel on sisuliselt kadunud ja valgevenelased ja ukrainlased on venestumas. Meil see asi veel nii traagiline ei ole, kuid areng selles suunas on toimunud täiesti ühemõtteliselt. Viimasel ajal on Eestimaal eesti keele kasutamise võimalused järjest ahenenud. Me ei saa eesti keelega alati enam hakkama arsti juures, poes, teeninduses jne.

Rohkem kui pooltes asutustes on eesti keel kadunud. Eestimaal on rajoone, mis sisuliselt pole enam Eestimaa. Eriti tekitab muret see, et asjaajamiskeeleks valivad vene keele ka need asutused, kus valdavalt töötavad eestlased. Kas või põllumajandussüsteem, kus aruandlus on venekeelne. See on rahvusriigis täiesti lubamatu asi. Kui see protsess ei peatu, võime jõuda selleni, et saja aasta pärast mõni üksik vanamees veel õllepoes eesti keeles joriseb. Keeleseadus paneb taolises suunas liikumisele piiri. Eestlane peab Eestimaal eesti keelega igas eluvaldkonnas ja igal pool toime tulema.

Eesti NSV keeleseadus, mis kuulutas eesti keele taas riigikeeleks, võeti vastu 18. jaanuaril 1989. Et keeleseaduse väljatöötamine oli tõepoolest üldrahvalik ettevõtmine, näitab muu hulgas asjaolu, et Eesti NSV Ülemnõukogule saadeti 10 404 kirja, millele oli lisatud kokku 325 660 inimese allkirjad. Keeleseaduse toetuseks antud allkirju oli neist 306 552. Ei enne ega pärast seda ei ole ühelgi seadusel olnud nii laialdast toetust.

Seaduses sätestati eestikeelse asjaajamise ja suhtlemise õigus, kuid tagati ka venekeelse asjaajamise ja suhtlemise võimalus. Peamine nõue oli aga see, et ka venekeelsed asutused pidid tagama eestikeelse asjaajamise ja suhtlemise.

Eesti NSV keeleseadus kehtestas eesti keele oskuse nõude kõikidele üksikisikutega suhtlevatele isikutele, nagu juhtivtöötajad, riigiasutuste, ühiskondlike organisatsioonide, õigussüsteemi, korrakaitse- ja järelevalveorganite töötajad, meditsiinipersonal, ajakirjanikud, teenindus- ja kaubandustöötajad, side- ja päästetöötajad.

Juhtivtöötajatele kehtestati nõue suhelda alluvaga viimase valitud keeles, teenindaja pidi suutma suhelda kliendiga selle valitud keeles. Seadus sätestas, et üksikisiku keelevaliku tõkestamine ja halvustamine on keelatud ja õigusaktides ette nähtud juhtudel karistatav.

Seaduse rakendamiseks anti välja juhend, mille kohaselt pidid kõik üksikisikutega suhtlevad töötajad omandama tööks vajaliku eesti keele oskuse 1993. aasta 1. veebruariks.

Eesti NSV keeleseadus kehtis 1. aprillini 1995, kui jõustus uus, iseseisvuse taastanud Eesti Vabariigi esimene keeleseadus. Kuigi mitmed 1989. aasta keeleseaduses püstitatud olulised eesmärgid (näiteks muukeelsete töötajate riigikeeleoskus) jäid saavutamata, muutis see siiski paljude mitte-eestlaste suhtumist eesti keelde: hakati teadvustama, et Eestis elades on kasulik eesti keelt osata.

Uut keeleseadust oli vaja mitmel põhjusel. Esmajoones seetõttu, et eelmise näol oli tegemist Eesti NSV, mitte Eesti Vabariigi seadusega ning mitmed õigusala asjatundjad ei pidanud legitiimseks, et Eesti Vabariigis reguleerib keelesuhteid Nõukogude okupatsiooni ajal vastu võetud keeleseadus.

Vaatamata sellele, et 1989. aasta keeleseadus andis eesti keelele riigikeele staatuse, oli selles sätestatud ka vene keele eristaatus. Eestikeelse asjaajamise kõrval oli nii riigiasutustes kui ka kõikides teistes asutustes tagatud venekeelse asjaajamise võimalus. Vene keele kasutamist põhjendati üleliidulise suhtlemise vajadusega, kuid see oli Nõukogude Liidu lagunemise tõttu juba ammu kadunud.

Riigikogu liige, üks uue seaduse algatajatest Merle Krigul selgitas 14. veebruaril 1995 Riigikogus keeleseaduse esimest lugemist sissejuhatavas ettekandes vajadust uue seaduse järele järgmiselt:

Vajaduse uue keeleseaduse järele on tinginud asjaolu, et praegu kehtiv Eesti NSV 1989. aasta keeleseadus võeti vastu niisuguses olukorras, kus surve eesti keelele ja kultuurile oli väga tugev, ja nagu mäletate, Eesti oli Nõukogude Liidu osa. Seda kajastas tolleaegne keeleseadus liigagi teravalt. Keeleseaduse vastuvõtmine oli omal ajal suur poliitiline sündmus. Toimus äge lahing ja selle lahingu tulemusena võeti vastu kompromissvariant, mis tegelikult riigikeele loogikast ei lähtu. Nimelt tekitati meil niisugune jaotus: eesti keel, vene keel ja muud keeled. Iseseisvas riigis, nagu Eesti praegu on, pealegi unitaarriigis, on niisugune jaotus kohatu. Seega esimene keeleseaduse koostamise põhjus on kõigepealt see, et praegu kehtiv keeleseadus oli osariigi seadus, ja teiseks oli tegemist vale jaotusalusega. Seaduse koostamisel lähtuti põhiseaduse §-st 6, mis sätestab, et Eesti riigikeel on eesti keel. See tähendab, et eesti keele kasutamine on Eesti territooriumil alati ja igal pool õigustatud. Õigupoolest ei tuleks seda asjaolu enam üldse mainida. Et siiski seaduses on mitmes kohas mainitud eesti keele kasutamise õigustatust, on tegelikult järeleandmine praegusele keelesituatsioonile mitmeski Eesti paikkonnas. Võib-olla tuleb see seadusele pikas perspektiivis kahjuks, kuid praeguses situatsioonis leiame, et see on siiski vajalik.

Uus keeleseadus võeti Riigikogus vastu juba 1995. aasta 21. veebruaril ning see jõustus 1. aprillil. Seadus andis üksikisikule õiguse kasutada asjaajamisel ja suhtlemisel nii riigi ja kohaliku omavalitsuse ametiasutuste kui ka kõikide muude asutustega eesti keelt ning saada eestikeelset teavet. ENSV keeleseadus ei reguleerinud sõjaväeosade keelekasutust, kuid uues seaduses sätestati, et kaitsejõudude teenistus- ja käskluskeel on eesti keel. Ärinimed pidid uue seaduse järgi olema eestikeelsed, seaduse reguleerimisalast jäi aga välja eraettevõtete sisemise töökorralduse keel.

Seadus kehtestas avalike teenistujate ja isikutega tööalaselt suhtlevate töötajate eesti keele valdamise ja kasutamise nõuded ning selle alusel hakati ümber korraldama täiskasvanute keeleõppe- ja eksamisüsteemi.

Ametlik keelekasutus pidi seaduse kohaselt vastama eesti kirjakeele normile, kuid ametliku keelekasutuse mõistet seadus täpselt ei määratlenud. Võõrkeelsed telesaated ja muud audiovisuaalsed teosed ning reklaam tuli varustada eestikeelse tõlkega.

Suurt tähelepanu pöörati 1995. aasta keeleseaduses vähemus- ja võõrkeelte kasutamisele ning selle poolest sarnanes 1995. aasta keeleseadus 1934. aasta seadusega.

Rahvusvahelistumise ja Euroopa Liiduga ühinemise pürgimuste tõttu jäi uus keeleseadus peagi ajale jalgu ning seda hakati muutma ja täiendama.

Juba 1996. aastal lisati seadusesse Riigikogu ja kohaliku volikogu liikme eesti keele oskuse nõuded, mis 2001. aastal pärast pikki vaidlusi tühistati. 1996. aastal tühistati ärinimede eestikeelsuse nõue.

Aastal 2000 piirati seaduse reguleerimisala, nii et eesti keele oskuse nõue kehtis vaid avalikes huvides tegutsevatele töötajatele. Avalike huvidena keeleseaduse tähenduses nimetati ühiskonna turvalisust, avalikku korda, avalikku haldust, rahvatervist, tervisekaitset, tarbijakaitset ja tööohutust. Samuti anti riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele õigus kasutada eestikeelsete pitsatite ja kirjalpalkide kõrval välissuhtluses ka kakskeelseid.

Aastal 2001. lisandus võõrkeelse suulise suhtlemise õigusele ametiasutustes ka võõrkeelse kirjaliku suhtlemise võimalus. Alates 2007. aastast lubatakse eestikeelsetele avalikele reklaamidele ja siltidele lisada tõlkeid võõrkeelde.

Ühtekokku muudeti 1995. aasta keeleseadust ligi kakskümmend korda. Mitmed muudatused olid sedavõrd mahukad, et seaduse esialgne tekst jäi muudatuste varju ning raskendas seaduse mõistmist.

Keeleinspektsiooni peadirektor Ilmar Tomusk kirjutas 2009. aasta 24. aprilli kultuurilehes Sirp:

1995. aasta keeleseaduse vastuvõtmisest saadik on Eesti keeleolukord põhjalikult muutunud. Nii seda kui ka eelmist, 1989. aasta keeleseadust on avalikkus pidanud muulastele surve avaldamise vahendiks, sest peamiseks ohuks eesti keele püsijäämisele peeti toona vene keele mõju ja selle valitsevat rolli ühise suhtluskeelena, aga samuti Eestis elavate venekeelsete inimeste viletsat eesti keele oskust. Seda on olnud märgata ka keeleinspektsiooni järelevalvepraktikas: meie sekkumist on oodatud enamasti neil juhtumel, kui inimene ei ole töötaja keeleoskamatus tõttu eesti keeles hakkama saanud mõnes sellises valdkonnas, kus seaduse järgi oleks pidanud.

Mida aeg edasi, seda sagedamini avaldatakse aga rahulolematust selle üle, kuidas eestlased ise eri eluvaldkondades oma keelt kasutavad ja kuidas nad eesti keele asemel mõnda muud keelt eelistavad. Meie pealinna välisilme ei ole kunagi nii võõrkeelne olnud, kui see on praegu ning äriühingute advokaadid näitavad üles erakordset leidlikkust, et nii põhiseaduse kui ka paljude teiste seaduste toel inglise keelt tülikate keeleametnike eest

kaitsta. Avaliku keelekasutuse kehv kvaliteet teeb murelikuks ka kõige tulihingelisemad väljendus- ja vormivabaduse pooldajad. Kõiki neid suundumusi silmas pidades tegi Eesti keelenõukogu 2007. aasta 15. aprillil kohtumisel haridus- ja teadusminister Tõnis Lukasega ettepaneku alustada uue keeleseaduse väljatöötamist. Peamise põhjusena toodi esile asjaolu, et 1995. aastal vastu võetud keeleseadust on muudetud 17 korda, muudatuste maht on palju suurem kui seaduse esialgne tekst ning täiendused on seaduse loogikat oluliselt muutnud.

Taasiseseisvunud Eesti teine, kuid ühtekokku juba neljas keeleseadus võeti Riigikogus vastu 23. veebruaril 2011 ning see jõustus sama aasta 1. juulil. Õigupoolest polegi tegemist päris uue seadusega, pigem on see 1995. aastal vastu võetud seaduse ajakohastatud ja täiendatud redaktsioon. Rõhuasetused on uues seaduses eelmistega võrreldes muutunud, kuid samaks on jäänud üldpõhimõtted, mis on suunatud eesti keele kaitsele ja arendamisele.

Erinevalt eelmistest on 2011. aasta seaduses kirjas selle eesmärk: arendada, säilitada ja kaitsta eesti keelt ning tagada eesti keele kasutamine peamise suhtluskeelena kõikides avaliku elu valdkondades.

Seaduses määratletakse ametliku ja avaliku keelekasutuse mõiste. Ametlik keelekasutus (avaliku sektori asutuste dokumendid, sildid, viidad, veebilehed, teadaanded) peab vastama kirjakeele normile. Muudes avalikkusele suunatud tekstides, sh näiteks ajakirjanduses, järgitakse keelekasutuse head tava. Seaduses määratletakse ka eesti keele erikujude (viipekeele ja murdekeele) mõiste ning sätestatakse inimeste õigus neid kasutada. Seadus lubab murdekeele põlisel kasutuslal lisada eestikeelsele ametlikule tekstile tõlke murdekeelde.

Seni haridusministrit keelepoliitika küsimustes nõustanud Eesti keelenõukogule annab uus seadus senisest kõrgema staatuse ning sellest saab valitsust keelepoliitika küsimustes nõustav asjatundjate kogu.

Erinevalt varasematest seadustest sätestab 2011. aasta seadus, et riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnik esineb Eesti eestikeelses meedias eesti keeles. Ennekõike puudutab see vene emakeelega kohalike omavalitsuste ametnikke, kes ETV ega Vikerraadio eestikeelsetes saadetes venekeelseid intervjuusid anda ei tohi. Venekeelsetes saadetes (venekeelne AK, Raadio 4) lubab seadus neil siiski oma emakeeles esineda.

Laienenud on nende isikute ring, kes ei pea tööalase eesti keele eksamit sooritama, kui nad on pärast venekeelse põhikooli lõpetamist omandanud 60% ulatuses eestikeelse gümnaasiumihariduse või sooritanud eesti keeles kutseeksami.

1995. aasta seadusega võrreldes on uues seaduses kõige enam muudatusi teabekeele valdkonnas. Lisandunud on nõue, et ettevõtte liiginimetused (nt kohvik, baar, restoran, kauplus) peab olema eestikeelne, samuti peab olema eestikeelne poliitreklaam, sest selle nõude puudumine valimiste eel tõi alati tänavatele arvukalt venekeelseid välireklaame. Seadus toob eraldi välja juriidilise isiku teadaannete eestikeelsuse nõude, füüsiliste isikute teated (nt *kadunud kass, müüa korter*) võivad olla võõrkeelsed.

Kui kaubamärgina registreeritud võõrkeelne tekst sisaldab teavet ettevõtte tegevusvaldkonna, pakutavate kaupade või teenuste kohta, tuleb see esitada ka eesti keeles, eestikeelne kokkuvõttev teave tuleb lisada ka avalikkusele suunatud võõrkeelsetele veebilehtedele.

Kui varasemad keeleseadused üritasid ühel või teisel viisil võõrkeelset avalikku teavet keelata, siis 2011. aasta keeleseadus on pigem suunatud sellele, et eesti keelt rääkiv inimene saaks vähemalt sama palju teavet kui Eestit külastav turist. See aga tähendab seda, et paljudes piirkondades (nt turistide meelispaik Tallinna vanalinn) on avalik ruum taas võõrkeelseks muutunud: okupatsiooniaastate vene keel on asendunud inglise keelega.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 6 kohaselt on Eesti riigikeel eesti keel, kõikide keeleseaduste peamine eesmärk on olnud eesti keele kui riigikeele staatuse tagamine ning eesti keele kõneleja keeleõiguste kaitse. Lisaks sellele on kõik keeleseadused kaitsnud ka vähemuskeelt kõnelevate isikute õigusi, mis annab tunnistust mitte eesti keele positsiooni nõrkusest, vaid pigem selle tugevusest.

Lisalugemist

Mart Rannut. 15 aastat keeleseadust. – Keel ja Kirjandus 2004, nr 1, lk 46–57; nr 2, lk 117–123.

Tõnu Tender. Mõnda 1934. ja 1995. aasta keeleseadusest: ühist ja erinevat – Õiguskeel 2008, nr 4;

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tonu_tender_monda_1934_ja_1995_aasta_keeleseadusest_uhist_ja_erinevat.pdf

Jüri Valge, Keeleseadus 25 (80). – Õiguskeel 2014, nr 1;

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/juri_valge_keeleseadus_25_80.pdf

Elsa Pajumaa. Keeleseadus kui kodanikuühiskonna kasvulava. – Sirp, 24.04.2009;

<http://www.sirp.ee/s1-artiklid/varamu/keeleseadus-kui-kodanikuuehiskonna-kasvulava/>

Ilmar Tomusk. Keeleseaduse täitmise järelevalve valupunkte. – Sirp, 06.07.2001;

<http://www.sirp.ee/archive/2001/06.07.01/Sots/sots1-4.html>

Ilmar Tomusk. Uus keeleseadus tegemisel. – Sirp, 24.04.2009; <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/varamu/uus-keeleseadus-tegemisel/>

Ilmar Tomusk 1. juulil jõustub uus keeleseadus. – Sirp, 10.06.2011;

<http://www.sirp.ee/s1-artiklid/varia/1-juulil-joustub-uus-keeleseadus/>